

KRAŚĆ (278) *vb impf i pf*

pf (6) [fat (3), *infi praet*] *OrzRozm* L [2 r.], *BielKron* 27v, *MWilkHist* B4, *GostGosp* 150; pozostałe niewątpliwie *impf*.

a jasne (w tym 6 r. błędne znakowanie).

inf kraść (49), kraści (1) [w rymie]; -ć : -ci *KlonWor* (4 : 1; 50). ◇ *praes i fut* 1 sg kradnę (19). ◇ 2 sg kradniesz (7). ◇ 3 sg kradnie (41). ◇ 3 pl kradną (45). ◇ *praet* 2 sg m -ś krądl (1). ◇ 3 sg m krądl (31). ◇ *f* kradła (2). ◇ 3 pl m pers kradli (12). *subst* kradły (2). ◇ *fut* 2 sg m będziesz krądl (8). ◇ 3 sg m będzie krądl (2). ◇ 2 pl m pers będziecie kraść (1). ◇ 3 pl m pers będą kraść (1). ◇ *imp* 2 sg kradni (15), krądn (4) *BielKron*, *RejPos*, *RejZwierc* (2); ~ krądn (3) *BielKron*, *RejZwierc* (2), kradn (1) *RejPos*. ◇ 3 sg niech(a)j kradnie (8). ◇ 2 pl kradnicie (1). ◇ *con* 2 sg m -byś krądl (1). ◇ 3 sg m -by krądl (7). ◇ 1 pl m pers -bysmy kradli (2). ◇ 3 pl m pers -by kradli (4). ◇ *praet* 1 sg m -bych był krądl (1). ◇ 3 sg m -by był krądl (1). ◇ *impers con* -by kradzióno (2); -óno (1), -(o)no (1). ◇ *part praes act* kradnac (9), kradzac (1); kradnac : kradzac *LibMal* (3 : 1; 1548/140v).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde* XVI – XIX w.

1. Zabierać potajemnie cudzą rzecz celem przywłaszczenia sobie; trudnić się złodziejstwem, być złodziejem; *furari* *Mącz*, *Calep*, *Calag*, *Cn*; *clepare*, *compilare*, *subducere* *Mącz*, *Calep*, *Cn*; *aufferre*, *furtum facere*, *subtrahere* *Mącz*, *Cn*; *depeculare*, *sublegere* *Calep*, *Cn*; *amovere*, *harpagare*, *mannari*, *manticulare*, *peculari*, *peculiare*, *producere* *Mącz*; *convaso evolare* *Calep*; *admittere furtum*, *avertere*, *intervertere*, *sufurrari*, *supillare*, *surripere* *Cn* (254) ; *ZapWar* 1503 nr 1941, 1505 nr 2009 [2 r.]; Złodziey niegdy w dom był wśedł krąść Pies go poczuł y iął łzczekąć *BierEz* Nv, L4; *OpecŻyw* 143; *MetrKor* 40/821; Sami nie kradną ani złodzieyftwa miedzi łobą cierpią *MiechGlab* 23; *WróbŻołt* Q5; Imowy zeby bill nyekradl yedno gdi łzyą przegrall a pyenyedzi potrzebował *LibMal* 1547/129; thichze klyuczi fałfchiwych na wyelye Myełficzach kradnancz vziwał. *LibMal* 1554/185v, 1543/75v [5 r.], 1544/81, 84, 93 [2 r.], 1545/95v (30); zeby wzdzyerziwały ych abi nyekradly wzyemy hołpodara mego *LibLeg* 11/162v, 11/162v; *LubPs* N3; gdy złodziey ná złodzieyftwie álbo ná onym mieyftthu gdzie kradł będzie poimány *GroicPorz* ii4v, kk, kkv, kk2; Bo y złodzyey by łzedł krąść á vźrzał tám kátá/ Wieręby fie podobno przelękl páná brátá. *RejWiz* 139v; *Leop Prov* 6/30, *Eccli* 41/24; *UstPraw* I3v; *RejZwierc* 138; Then ktory kradł/ niechay iuż nie krádnie [*furarus*, *non amplius furetur*] *BibRadz Eph* 4/28, *Matth* 6/19, *Ioann* 10/10, *Rom* 2/21 [2 r.]; *OrzRozm* S2v; *BielKron* 9v [2 r.], 119v, 262; Clepo, Latine furor, Krádnę. *Mącz* 57a; *Manticulor*, Krádnę, Do cudzych miefzków náglądam. *Mącz* 208d, 97a, 141a [3 r.], 153b, 208b, 234b (15); *SarnUzn* H3; Dziwuię fie te^{mu} że gdyś kradł że cie nie ięto? *HistRzym* 92, [118]v; *RejPos* 292v; *KuczbKat* 325 [2 r.], 330 [2 r.]; *RejZwierc* 134, 217, 237; Dofyć vczynienie tedy zowiemy: gdy ten co kradł/ więcey nie krádnie/ ále ráczey z roboty rąk łwoich iáłmużny czyni *WujJud* 92v; *Strum* 12, I3v; *BudNT Eph* 4/28; *ModrzBaz* 66v; *SkarJedn* 298; *Calag* 464b; *SkarŻyw* 100, 324; *WerKaz* 288; *Compilo* – Zewfząd łupie, kradnę, drę. Zgromadzám. *Calep* 227a, 206a, 255b, 307a, 378a, 443a (8); *GostGosp* 40, 50, 56, 124, 140 (8); Nie łkarbćie łobie łkarbow ná ziemi: gdzie rdzá y mol pfuie/ y gdzie złodzieie wykopywáią y kradną [*et ubi fures effodiunt et furantur*]. *WujNT Matth* 6/19, *Matth* 6/20, *Rom* 2/21 [2 r.], *Eph* 4/28 [2 r.], s. 719 [3

r.]; *SkarKaz* 610a; Ztąd biorą doskonałość wierutni złodzieie: Ktorzy gdy chytrze krádną/ zową ie SKRYTYMI *KlonWor* 8, 6 [2 r.], 28, 35, 41.

kraść co [w tym: *komu co* (4), *co z czego* (3)] (37): *FalZioł* IV 22c; był przy kradziezi w Calífchu [...] kthora czynieli powfziach, łuknye y drobne ynfche rzeczy kradzancz *LibMal* 1548/140v, 1545/96, 109, 1546/114, 1547/129, 1550/151v [2 r.] (2); *SeklKat* B3v, Iv; Aa3v; Abigeus et Abactor, qui pecora furatur, Złodziey który bydło krádnie. *Mącz* 1c, 21c; *HistRzym* 19; *BudBib Gen* 44/8; *Strum* I, I3v; *SkarŻyw* 528; *BielSjem* 10; *Calep* 766b; *GostGosp* 162, 164, 166, 168; *LatHar* 113; Ieśli złodziey, który zbożá w nocy krádnie, będzie poyman álbo zábit, konie y rzeczy tráci. *SarnStat* 678; *KmitaSpit* B2v; Więc też tylko ruchome rzeczy złodziey krádnie: Bo kráść grunty y domy barzo mu nie łnadnie. [...] A wżákże fię grunty kráść owi ludzie zdádzą/ Co krzywo y niełlufznie gránice prowadzą *KlonWor* 4, 6, 20, 32, 33, 34.

kraść z czego [w tym: *co z czego* (3)] (5): pana pyffarza myeyfkiego malzoncze spidwafka podlye łofka wgyfdbye stoyaczego kradla pyenyadze *LibMal* 1551/163v; Peculor, z łpołpolitey skrzinki á z połpolitego skárbu kráść. *Mącz* 286b; *BudBib Gen* 44/8; *Strum* I3v; *KlonWor* 26.

kraść komu [w tym: *komu co* (4)] (12): yłz wyedzyał dobrze o them ze dzyewky naymyą Anna ZGyerka kradli gołpodarzevy łwemv pyenyadze. *LibMal* 1546/114, 1547/129; *RejFig* Aa3v; Gdy też kto łwemu krádnie/ łzybienicą to płáci *OrzRozm* L, L; *BielSat* L4v; *Górndworz* Ii5; *Strum* 12; *BielSjem* 10, 28. [Cf *W przen*].

kraść z kim (8): *OpecŻyw* 136; Item zeznal yłz od cztherzech lyath chodziel od Iarmarku do Iarmarku kradnacz zwaczławem y Czapnykyem przerzeczonymy *LibMal* 1550/157, 1543/69 [2 r.], 69v, 1545/95, 1553/173; *BielKron* 402v.

W połączeniach szeregowych (12): *KromRozm I* M2; iákobyś był grzech poznał/ y othym wiedział/ iż grzech zábijác/ cudzołóżyć/ kraść/ pozędác/ by był Bog nie rzekł? *KrowObr* 227v, 205 [2 r.], 227v; Bo kráść/ zdradzac/ fáłżowác/ łciefzkác tho do złotá/ Ale to plugáwy łmálc á łzpetna robotá. *RejWiz* 97; *BibRadz Lev* 19/11, *Ier* 7/9; ma drugi kilká łynow/ łotruią domá/ tną kozereę/ zábijáią/ krádną/ co włzytko z proznowánia przychodzi *OrzRozm* V3; *KochSat* B2; *RejPosWiecz*³ 98; *WujNT Ioann* 10/10.

W przytoczeniach i omówieniach siódmego przykazania [zawsze w 2 sg; w tym: *w* (19), *w fut* (8)] (27): Syodme. Niekradny. *SeklKat* B2v, B3v, Lv; *KrowObr* 111v, 112, 227v [2 r.]; *Leop Mar* 10/19, ZZ; *BielKron* 32v; *RejPos* 180v; *BiałKat* 61; ále też tym Przykazánim/ Niebędziefz kradł/ iákoby łtrażá nieiáką náłzey máiętności y dobr łtrzeże y broni. *KuczbKat* 325, 325; *RejZwierc* 5v, 256v; *ArtKanc* M3, M6v; *LatHar* 113; *WujNT Matth* 19/18, *Mar* 10/19, *Luc* 18/20, *Rom* 13/9; *SarnStat* 643; *SkarKaz* 382a; *SkarKazSej* 678a, 696b.

W charakterystycznych połączeniach: *kraść barzo*, *bez liczby* (3), *sowicie*, *wiel(c)e* (3); *kraść chytrze*, *trefnie*; *kraść jawnie*, *niewidomie*; *kraść na wsiach*, *we wsiach*.

Zwroty: »cicho, po cichu, tajemnie kraść« = *podkradać*; *suppilare Mącz*, *Calep*; *suffurari Calep* (3 : 1 : 1); *RejZwierc* 119v; *Suppilo*, *Podkrádam*/ táyemnie krádnę/ łupię á zdzieram potrołze. *Mącz* 299d; Káždego zrzuc z Vrzedu [!]/ choć po łichu krádnie *Prot* D3v; *Calep* 1027b, 1034b.

»kradnie (*a. kradł*), czego się może (*a. mógł*) dorwać« [szyk *zmienny*] (3): *LibMal* 1545/95v, 98v; Bierze co fię nátráfi/ iáko łzczęście pádnie/ Czego fię może dorwác/ nie brákuiąc krádnie. *KlonWor* 36.

Szeregi: »kraść, (abo) brać« (2): *RejKup* g8; [*Pan*] nie pátrzi ná ręce twe/ iefli ty krádniefz ábo bierzefz/ ále pátrzy ná łerce á ná vmyłł twoy *RejPos* 181v.

»kraść, (*i, a*) zbijać« [szyk 10 : 3] (13): *LibMal* 1552/169v; *GroicPorz* ii3v; *BibRadz* 3.*Esdr* 4/23; iefzcze ktemu tobie Krolu rękę zámkniemy/ áby Synowie Korony krádl/ á zbiiá/ álbo do Turek ná łłużbę/ żywności łzukáiąc/ przeciwko Koronie twej/ iecháli. *OrzRozm* C4v, K4v; *BielKron* 402v; *Mqcz* 240a; [*młodzieńce*] ku złómu fię towarzysztwu przyłaczáiąc/ krádną/ zbiiá [furantur, praedantur *JanStat* 1082]/ y w łuderę fię obracáią. *SarnStat* 200 [*idem* (2)] 660, 919; *KmitaSpit* A3v; *CzahTr* K; *KlonWor* 6.

W przen (2) :

Zwrot: »kraść sobie« [szyk *zmienny*] (2): niepodobna rzecz człowieku być ná łwiecie ktoryby nie kradł/ nie tylko inemu ále y łobie/ to iefł/ gdy co przez łwoy głupi rozum łtráci álbo prze łeniwość nie nábędzie/ łobie to vkrádnie. *BielKron* 9; Tákże my też łámi łiebie okradamy/ á iuż łłodziy więtfzy nie może być/ iedno ktho łam łobie krádnie. Bo kto czuie wádę do łiebie á zátłumia ią w łobie/ prołto iákoby łam łiebie okradał. *RejZwierc* 149.

Przen: Nieuczciwie nabywác, przywłaszczác sobie (9) : Kradną przełóžený łwieczy/ gdi obacziałłwie á niełnołne popłatky/ winy/ czinłłe/ czła/ [...] vłtawiaią y wyciágaią napoddanych [...] Kradną á grełłą poddany/ gdi niepfrawiedliwie [!]/ albo niepobożnie przedaią/ kupuią/ placzą/ robyą/ łlużą/ bierzą przełóżonym łwoym albo ynym *SeklKat* L2v; Czo pyrwey kradł pod przikricym nabożeńłtwa/ byerząc zadułze łuczkie maiętnołci/ to iuż niekradnie/ ale łuczkie wrociwłzi łwego vdziela potrzebuiaczym *SeklKat* X3v, *Mqcz* X3v, L3v, M.

kraść co (2): *SeklKat* L2; Przedaią drogie wodki/ Chryłtułowe másiłci: Pieniędzy zá nie wziętych nie przełtáią krásiłci. *KlonWor* 50.

Szereg: »kraść a wydzierać« (1): Krádną á wydźieraią [*Clepunt et rapiunt*] włzytcy/ ktorzi ná inłżą drogę niłzi ná drogę cnoty/ ábo náuki náłtápiwłzy/ ná dobrá kołłielne tágaią fię: ktorzi ie ná co inłżego niłzi ná łwięte potrzeby obracáią. *ModrzBaz* 133.

a. *Dokonywác plagiatu* [co] (1) : Plagiarius [...] który cudze xięgi álbo wierłze krádnie á zá łwoye wydáwa. *Mqcz* 302c.

2. *Porywác, zabierác, grabić* [kogo] (6) : *Leop* 1.*Tim* 1/10; Nieczyłtym/ Sodomczykom/ tym ktorzy łudzi krádną [*plagiariis*] kłamcam/ krzywoprzyłięzcam/ y iefli co inego iefłth przeciwnego zdrowey náuce. *BibRadz* 1.*Tim* 1/10; ná ktore [*Kanibały*] fię łkárzyli onego wylpu łudzie/ iz ná nie wážá á krádną ie y iedzą *BielKron* 441, 447; *MWilkHist* B4; *KmitaSpit* A3v.

3. *Okradać, pozbawiać kogoł własności przez kradzież* [kogo, co] (16) : *BielŻyw* 150; *BierRozm* 20; rołkazał swoym starołtham y zyemianom pogranycznim abi niechowaly Zlich łvdzy czo kradną y rołbyyayą nasche zyemie gdi mnie nyemasz wzyemy *LibLeg* 11/48; yłch ona y Gyerka panya łwoyą kradli kádi mogli *LibMal* 1546/116; *MurzNT* 66; *BielKron* 27v; Peculator, Ten który Rzecz połpolitą/ álbo króla krádnie. *Mqcz* 286b; *GostGosp* 142; *WujNT* 262.

W przeni (2) :

Zwrot: »kraść [kogo] na dobrej sławie, [komu] dobrą sławę« = *oczerniać, obmawiać kogo* [szyk zmienny] (1 : 1): *SeklKat* L3; [żarty Czahrowskiego] Ná táiemnego nieprzyaciela fwego ktory kradnąc go nádobrej sławie pokątnie go łzczypał. *CzahTr* I4v.

Przeni: *Powodować brak czego; odejmować komu, zatajać przed kim* [co] (5) : A nieiedno testamenti kościelne kradną nizczą/ kalfuią ale fię też rzucili natestament pańki/ rad bych wiedzial czoby ym natym odezło ze by tak rozdawali ciało y krew pańką iako on wstawil *SeklKat* L2v; Tákci tá nowa Ewányelia [...] vmié: ázeby ona posłufzeństwo przeciwko Páłtyrzom Duchownym kradnąc/ wiare wżysftkę przeciwko Królom łamála/ gásiła y tłumiła. *OrzQuin* K4; Iż twą łáfkę grzech kradnie *GrabowSet* S2.

kraść przed kim (1): Kradną duchowny zbawienio przed ludzmy/ gdy ich nie vczą nauky prawdziwey iako powynny *SeklKat* L2.

Szereg: »taić i kraść« (1): wielkieby było świętokráyftwo táic y kraść ich [świętych] przykłady bliznim *SkarŻyw* A5v.

4. *Podpatrywać i przyswajać sobie cudze umiejętności, obyczaje (w sensie dodatnim)* [co od kogo] (2) : á iako pŕzczoła lataiąc to tám to łám z rozmaitych kwiatkow miód zbiera/ thák theż y moy Dworzánin od co naylepfzych mistrzow/ przyftałość tę/ [...] wybor/ á co naychwálebnieyfze ftzuki/ niechay kradnie. *Górndworz* E6v, O8v.

Synonimy: 1. *brać, odbierać, oddalać, odejmować*; 2. *grabić, łupić, plądrować, wydzierać, zbijać, zdzierać*.

Formacje współrdzenne: *kraść się, nakraść, nakraść się, okraść, pokraść, przekraść, przekraść się, przykraść się, rozkraść, skraść, skraść się, ukraść, ukraść się, wkraść się, wykraść, wykraść się, zakraść się; kradać, okradać, przykradać, podkradać, przekradać, skradać się, ukradać, ukradać się, wkradać się, wykradać, zakradać się*.

Cf **KRADNĄCY**, **KRADNIENIE**, **KRADZIENIE**, **KRADZIONY**.

TG